

Jana Mahdalíčková

Víme o drogách všechno?

Wolters Kluwer

**VÍME
o drogách všechno?**

VÍME o drogách všechno?

JANA MAHDALÍČKOVÁ

Wolters Kluwer

Vzor citace: MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 124 s.

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Mahdalíčková, Jana

Víme o drogách všechno? / Jana Mahdalíčková. –
Praha: Wolters Kluwer, 2014. – 124 s.
ISBN 978-80-7478-589-4

613.81/.84 * 615.214 * 663.99 * 613.83 * 613.81/.84 * 364.692:615.015.6 *
343.976 * 343.575 * 364.692-212

- drogy
- užívání drog
- drogová závislost
- drogová kriminalita
- drogová prevence
- populárně-naučné publikace

613 – Hygiena. Lidské zdraví [14]

© Wolters Kluwer, a. s., 2014

978-80-7478-589-4 (brož.)

978-80-7478-590-0 (pdf)

Obsah

Úvod	7
-------------------	---

KAPITOLA PRVNÍ

Historie	9
1.1 Kdy začali lidé používat drogy?	9
1.2 Co znamená slovo droga?	9
1.3 Kdo začal zkoumat léčebné účinky drog?	10
1.4 Kdy se začaly drogy zneužívat?	12
1.5 Jak to bylo u nás?	13
1.6 Proč došlo k rozšíření obchodu s drogami?	13

KAPITOLA DRUHÁ

Současnost	15
2.1 Kdo má zájem na obchodu s drogami?	15
2.2 Proč jsou zisky tak velké?	15
2.3 Co je to organizovaný zločin?	16
2.4 Jaká je situace v České republice?	17
2.5 Proč patří mladiství uživatelé drog mezi rizikové skupiny? ..	20
2.6 A co další vývoj?	21
2.7 Dají se účinky drog předvídat?	22
2.8 Média	23

KAPITOLA TŘETÍ

Závislost	27
3.1 Může mít závislost na drogách vliv na svobodu člověka?	27
3.2 Proč vůbec někdo začne brát drogy?	29
3.3 Jak vzniká závislost?	31
3.4 Liší se působení různých drog na CNS?	35
3.5 Mají drogy vliv na osobnost člověka?	36
3.6 Jak se projevuje intoxikace?	38
3.7 Jak poskytnout první pomoc při předávkování?	39
3.8 Mohou nastat nějaké komplikace?	41

KAPITOLA ČTVRTÁ

Nejčastěji zneužívané	45
4.1 Konopné látky	45
4.2 LSD	52
4.3 Halucinogenní houby	54
4.4 Rostliny lilkovité	54

4.5	Opioidy	55
4.6	Léky se stimulačním účinkem	58
4.7	Těkavé látky	66

KAPITOLA PÁTÁ

Co s tím	78
5.1 Klíčové charakteristiky úspěšné školní prevence	78
5.2 Represe	79
5.3 Jak může pomoci rodina?	80
5.4 Co může naznačovat, že dítě bere drogy?	82
5.5 Jak řešit drogy v zaměstnání?	83
5.6 Lze drogy testovat ve škole?	84

KAPITOLA ŠESTÁ

Právní úprava	87
6.1 Je správné dělení drog na „měkké“ a „tvrdé“?	88
6.2 Jak zjistím, co patří mezi drogy?	89
6.3 Co je to „nulová tolerance“?	90
6.4 Které zákony upravují nakládání s drogami?	91
6.5 Přestupky na úseku drog	91
6.6 Co jsou tzv. drogové trestné činy?	92
6.7 Jaká jsou kritéria trestnosti?	93
6.8 Jaká je právní úprava dopingů?	95

KAPITOLA SEDMÁ

Místo závěru	97
Seznam právních předpisů	99
Seznam použité literatury	100
Slovníček pojmů	104
Slovníček slangových výrazů	109
Přílohy	114
Věcný rejstřík	122

Úvod

„Řecký duch pokřtil drogy termínem phármakon, jenž znamená zároveň lék i jed. Teprve na poznání, okolnostech a samotné osobě závisí, zda se jedno promění v druhé. Na lidské bytosti a nějakým způsobem i na drogách samotných tedy závisí, zda budou léčit, nebo škodit. Existují odjakživa a všude na světě a, soudě podle dneška, bude jich zítra více než včera. Alternativou není svět s nimi, nebo bez nich. Alternativou je informovat o jejich správném použití, nebo povrchně demonizovat. Rozsévát věděni, nebo nevědomost.“¹

Drogy nesporně patří mezi prostředky, které lidem napomáhají vyvolávat si příjemné pocity, stavy povzbuzení, opojení nebo útlumu, a to kdykoli se jim samotným bude chtít. Z chování původně posuzovaného jako deviantní se stává chování považované za běžné a v podstatě odpovídající normě. Příčiny zneužívání drog a nárůstu kriminality s tím spojené je třeba hledat ve stavu společnosti.

Diskuse s kolegy a má dosavadní praxe mě přesvědčují o tom, že nároky na naše znalosti se v současné společnosti neustále zvyšují. Proto řešení problémů ve stále větší míře vyžaduje přehled i v takových oblastech, které se na první pohled jeví jako vzdálené a zdánlivě nesouvisející. Rozhodnutí napsat publikaci o drogách v době, kdy se o této problematice v médiích moc nemluvalo, bylo výsledkem úvah nad nejčastějšími dotazy, se kterými jsem se setkávala na seminářích a přednáškách, které byly určeny zejména pro pedagogickou veřejnost a pro pomáhající profese ve veřejné správě. V poslední době se důsledky zneužívání drog začaly ve společnosti projevovat s takovou intenzitou, že to již nelze přehlédnout. Česká republika je na prvních místech v Evropě ve statistikách dokládajících zneužívání marihuany dětmi a mladistvými. Zvyšuje se podíl organizované trestné činnosti spojené s výrobou a distribucí pervitinu. S ohledem na tyto aktuální zkušenosti byly stanoveny okruhy problémů, které jsou uvedeny v jednotlivých kapitolách.

Publikace, kterou máte před sebou, obsahuje témata, ve kterých se stýká historie a současnost, praxe a právo. Zaměřuje se ve své první části v nezbytně nutné míře na obecné znalosti problematiky drog a v části druhé přechází k jejich aplikaci na vybrané aktuální jevy, které se dnes stávají součástí běžné praxe nejen pro odbornou veřejnost, ale i pro rodiče a mladé lidi. Takové uspořádání bylo zvoleno jako logický postup. Publikace je koncipována jako praktická pomůcka, odkazuje na současnou

¹ ESCHOTODADO, A. *Stručné dějiny drog*. Praha: Volvox Globator, 2003.

platnou legislativu, schválenou metodiku a popisuje možnosti řešení konkrétních situací. Pokouší se hledat takový způsob, který bude založený, bez ohledu na různé partikulární zájmy, na vědeckých poznatcích a objektivních informacích a bude komplexní a vyvážený.

Práce je rozdělena na několik kapitol. Každá z nich se zabývá určitým specifickým okruhem otázek týkajících se dané problematiky. V první části publikace jsou uvedeny poznatky týkající se vzniku a vývoje drogové závislosti v historii a počátky zneužívání drog. Dále jsou zde rozebrány možné příčiny a důsledky tohoto jevu. Pozornost je také věnována současné situaci a názorům na trestněprávní postih jednotlivých způsobů nakládání s drogami.

Dále je uvedena kontinuita právní úpravy problematiky kontroly nakládání s nelegálními drogami. Trestněprávní legislativa vnitrostátní je uvedena v kontextu s vývojem mezinárodní právní úpravy. Zmíněny jsou zejména změny trestního zákona provedené po roce 1990 a po roce 2010. Pozornost je věnována také protidrogové strategii Evropské unie a Organizace spojených národů. Jedná se zejména o úpravy provedené v souvislosti se změnami trestního zákoníku a v trestním řádu, o používání některých ustanovení zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění novel, zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami.

Zvolená forma dotaz – odpověď je snahou o nalezení co nepřístupnější formy pro široký okruh čtenářů a zachování rozpracování tématu do hloubky. Některé části textu byly převzaty z již publikovaných odborných prací, ale jsou uvedeny v nových souvislostech a v ucelené formě.

Práce je doplněna slovníkem nejčastěji užívaných odborných a slangových pojmů z oblasti drogové problematiky.

V závěru textu jsou pro informaci uvedeny vybrané trestné činy podle trestního zákoníku v aktuálním znění. V případě zájmu je tak možné vyhledat celý text příslušného ustanovení, na které je odkazováno.

Snahou bylo nabídnout přístupnou formou ucelený soubor poznatků využitelných při řešení pestrých situací, které přináší život, a to jak odborné veřejnosti, pedagogům, metodikům prevence, pracovníkům ve veřejné správě, tak přístupnou formou všem ostatním zájemcům o danou problematiku z řad nejširší veřejnosti.

Snad tato publikace pomůže při hledání cesty k řešení konkrétních situací.

JUDr. Jana Mahdalíčková, Ph.D.

KAPITOLA PRVNÍ

Historie

1.1 Kdy začali lidé používat drogy?

Podle závěrů dosud publikovaných antropologických výzkumů byly halucinogeny používány již v neolitu. Tato tvrzení jsou opírána o podobnost ornamentů neolitického umění s uměleckými díly, která byla vytvořena ve stavech změněného vědomí po požití drog při pokusech s dobrovolníky v současnosti. Využívalo se především halucinogenních účinků muchomůrky červené, ale známý byl i durman obecný a rulík zlomocný nebo blín černý. Znalosti měl pouze omezený počet osob, „šamanů“. Ti také objevili, že po požití některých rostlin může dojít k vyvolání psychoaktivních změn. Látky se používaly ve prospěch celého společenství k náboženským účelům a k léčení nemocí, nehrozilo proto jejich zneužívání a ani nekontrolovatelné šíření. Dodnes je takto používána droga k utužení vědomí společenské sounáležitosti při náboženských rituálech jihoamerických Indiánů.

První dochované písemné zmínky o drogách pocházejí ze třetího tisíciletí před naším letopočtem ze starověkého Sumeru, kdy se používá pro znak „radost“ makovice. Řecký bůh spánku Hypnos bývá zobrazován jako krásný mladík s křídly, který si na čele drží v dlaních makovou tobolku. Obdobně je tomu i v Babylónii, na Krétě a ve starověkém Egyptě, kde je makovice symbolem boha Thanata. Ve Střední Americe a v jižních oblastech v Chile byly nalezeny artefakty se symboly hub, ze kterých lze usuzovat, že domorodí Indiáni znali účinky psilocybinových hub již 6000 let př. n. l. Písemné zmínky o tom obsahují španělské rukopisy ze 16. století.

1.2 Co znamená slovo droga?

Slovo **droga** pochází z arabského slova *durana*, což je výraz pro léčivo. Slovo droga tedy původně bylo názvem pro surovinu na výrobu léků. Stejný význam má v současnosti také ve farmaci.

V češtině známe a používáme slovo droga ve dvou významech:

- Droga (léčivo) – usušené nebo jinak konzervované rostliny, živočišné, jejich části nebo produkty jejich metabolismu, sloužící jako léčivo nebo k podobným účelům.

- Psychoaktivní droga (návyková látka, psychotropní látka, droga) – látky ovlivňující psychiku, zpravidla návykové, některé škodlivé a vesměs nelegální nebo státem omezované.²

V této souvislosti se lze setkat také s pojmem *psychedelikum* jako výrazem pro stav vyvolaný psychoaktivními látkami. Pojem navrhl v padesátých letech 20. století Humphry Osmond a pochází z řeckých slov *psýché* (duše) a *deloun* (ukázat, odkrýt).

1.3 Kdo začal zkoumat léčebné účinky drog?

V kultuře lovců a sběračů prošla většina jedinců, byť neuvědoměle, zkušeností s psychoaktivní látkou. Protože se ale takové látky používaly k náboženským účelům a k léčení nemocí, nehrozilo zneužívání těchto látek a ani jejich nekontrolovatelné šíření. Opojení drogou je zde chápáno jako druh náboženského prožitku. Zmínky o používání psychoaktivních hub je možné zaznamenat v náboženských eposech jak v Asii, tak v Evropě.

Hippokratés a Galénos označovali drogu jako látku, která místo, aby byla tělem „přemožena“, tj. stravena jako běžný pokrm, je schopna naopak „přemoci“ tělo a vyvolat i po velmi malé dávce značné tělesné a duševní změny. Opojení drogou je chápáno ve dvojím smyslu:

1. **Cesta**, kdy se využívají drogy ke zbystření smyslů bez omezení paměti k vědomému putování do nitra jedince. Tak využívali drogu právě šamani. Původ je dokládán ve Střední Asii.
2. **Posedlost**, která vychází z požití látek vyvolávajících horečnaté vytržení a ztrátu kritického myšlení, kdy dochází k omezení nebo zbavení se paměti a jasnosti uvažování – k amoku.

Původ má v Africe, odkud se šířil tento kult do Ameriky (otročtví).

Přežívá dodnes – známé jsou názvy *vúdú*, *mandinga*. Tyto prožitky se staly základem vzniku kultů přírodních božstev.

Hippokratova škola v lékařství používala drogu k léčení. Zdůrazňovala, že je nutné nalézt správné dávkování, neboť „*pouze podané množství odlišuje lék od jedu*“.

Asi každý slyšel o tom, že Homér napsal Odysseu, ale málo z nás ji přečetlo tak pozorně, abychom ve čtvrtém zpěvu objevili zmínku o použití šťávy z makovic: „... *kouzelný lék, jenž konejšil žalost i hněv a zaháněl útrapy všechny*“.³

² <http://cs.wikipedia.org>.

³ HOMÉR. *Odysseia*. Praha: Odeon, 1984.

Řekové také jako první zaznamenali jev, který dnes nazýváme **tolerance**. Posuzovali jej však přesně naopak, než je tomu v současné době.

Aristotelův žák, lékař Theofrastos, učil: „... některé drogy jsou toxické, protože vůči nim chybí návyk, který je zbaví jedovatosti, protože přestanou být jedovaté, jakmile je naše tělo přijalo a poradilo si s nimi.“⁴

Obdobný vztah jako Řekové měli k drogám Římané. Měli problematiku drog upravenou právním předpisem, který platil beze změn od dob republiky do zániku říše římské. Jednalo se o lex Cornelia, kde se stanoví: „*Droga je neurčité slovo, jímž lze označit jak to, co slouží k zabítí, tak to, co slouží k léčení, včetně nápojů lásky, ale tento zákon postihuje pouze použití k zabíjení někoho.*“ Opium bylo běžným, třebaže nedostatkovým zbožím. Jeho cena byla kontrolována státem stejně jako cena mouky, nesmělo se s ním spekulovat. Za císaře Aureliána činil obrat z prodeje opia 15 % z výnosu daní. Přesto nebyly zaznamenány žádné klinické případy závislosti, zvyk brát opium byl považován za stejný jako jiné běžné zvyky.

Lze učinit závěr, že starověké civilizace považovaly drogy za neutrální látky, které „*v jedinci zesilují jeho přirozenou náklonnost k dobrému, či naopak.*“ Filón vychází z pojmu *sobria ebrietas* – střídma opilost a tvrdí, že ten, kdo nepozná opilost a považuje se za střídmeho, je zajatcem stejných pocitů jako opilci. Uvolnění je považováno za zdraví prospěšné, a Hippokratés dokonce radil „*jednou za čas podlehnout opilosti.*“. Vychází se zde z předpokladu, že zdrženlivost je v povaze každého. Zajímavé, že?

Po zániku říše římské s nástupem křesťanství se tyto vědomosti vytrácejí.

K postupnému obnovování znalostí o používání drog došlo v souvislosti s křížovými výpravami v 11. století. Z období renesance byly dochovány recepty léčivých masť obsahující hašíš, konopí, opium nebo lilkovité rostliny. Zkoušky účinků výtažků z některých rostlin na sobě sám prováděl slavný lékař Paracelsus v první polovině 16. století. Ten připravoval léčebný extrakt z opia – laudánium a je považován za zakladatele farmakologie. Laudánium bylo používáno k léčení a stalo se běžným farmakem, které bylo předepisováno například i Ludvíku XIV. V 19. století se stal prvním známým farmakem morfin, používaný k tišení bolesti. Výzkumy v této oblasti prováděl na našem území Jan Evangelista Purkyně.

⁴ ESCHOTODADO, A. *Stručné dějiny drog*. Praha: Volvox Globator, 2003, s. 18.

1.4 Kdy se začaly drogy zneužívat?

O zneužívání drog v moderním slova smyslu, tedy ve spojení s vytvářením závislosti, lze hovořit poprvé na počátku 19. století, a to v souvislosti se zneužíváním opiové šťávy v Číně. Poptávka po opiu zde stoupla spolu s rozšířením kouření tabáku natolik, že nebylo možné ji uspokojit z místní sklizně. Proto bylo do Číny opium dováženo především z Indie anglickou Východoindickou společností, která měla na obchodování s Čínou monopol. Když čínský císař dovoz zakázal, začalo se opium pašovat. Důsledkem těchto událostí bylo vypuknutí první z opiových válek. Drogy se v čínské společnosti staly zcela běžnými a za měřítko úspěchu se považovala dýmka s opiem. V 19. století byla Čína největším zneužívatelem opia na světě. Čína byla v situaci, kterou lze charakterizovat jako velmi hlubokou společenskou a hospodářskou krizi. Vliv volného, ničím neregulovaného užívání drog na společnost již tedy historie zná a je možné se z ní poučit.

První evropskou zemí, kde se objevilo zneužívání drog, byla Velká Británie, a to právě díky svým kontaktům s Čínou a Indií. Opium se běžně prodávalo v lékárnách a bylo levnější než alkohol, proto se zvyk jej brát rychle šířil, a to především mezi dělníky v přístavech. Lodníci ze zámořských lodí přinesli tento zvyk do Francie a na počátku 20. století zde bylo již několik tisíc kuřáků opia. V roce 1908 francouzská vláda dovoz a prodej opia zakázala. Šíření drog se tím však zastavit nepodařilo.

Používání opia je doloženo i během války Severu proti Jihu v Americe, v Evropě při německo-francouzské válce ve druhé polovině 19. století a během první světové války. Zejména se hodila schopnost opia potlačovat úzkostné stavy i v situacích ohrožujících život a potom také tišit bolest. Mnoho vojáků bylo po válce závislých, můžeme najít zmínky o „vojenské nemoci“.

Po zrušení prohibice na alkohol v USA ve třicátých letech 20. století hledal organizovaný zločin náhradu za zisky z pašování alkoholu. Našel je v pašování drog, jejichž užívání bylo v té době postupně zakazováno.

Po druhé světové válce byly obchodní trasy mezi Evropou a Asií přerušeny a obchod s drogami se přestal vyplácet. Válka ovšem k rozšíření drog v pozdějším období přispěla jinak. V jejím průběhu byly drogy využívány Japonci v Číně a Koreji k diverzním akcím. Všichni známe sebevražedné japonské piloty kamikadze.

Pokusy s meskalinem byly prováděny nacisty na věznicích v koncentračních táborech v Dachau a Osvětimi. Benzedrin používali letci v bitvě o Británii. K nárůstu spotřeby drog (mimo Japonska) však nedošlo.

Zejména v šedesátých letech 20. století v souvislosti s válkou ve Vietnamu a s protesty v USA proti ní vzniklo hnutí hippies, „květinových dětí“. Dochází k nástupu konopných látek a chemické novinky na trhu – LSD. Poptávka po drogách se začala rychle zvyšovat.

1.5 Jak to bylo u nás?

V českých zemích byly drogy a jejich účinky známy již za doby Rakouska-Uherska. Jejich zneužívání je doloženo zejména ve vyšších společenských vrstvách v období první republiky. Výjimkou nebyly ani tehdejší hvězdy stříbrného plátna, které dodnes známe z filmů pro pamětníky. Jednalo se o morfin a kokain. Po druhé světové válce, kdy byly přerušeny všechny tradiční cesty drog do Evropy, byla poptávka po drogách minimální. To platilo i pro české země. Obecně se hovoří o počátcích zneužívání drog v Čechách v šedesátých letech 20. století, což odpovídá i situaci ve světě. Dopravit a distribuovat drogy na území tehdejšího Československa však bylo složité, a proto k podstatnému rozšíření nedošlo. Omezeně je doloženo kouření marihuany. V sedmdesátých letech 20. století se začal na našem území vyrábět a šířit pervitin, o kterém se hovoří jako o českém vynálezu. Docházelo také k výrobě drog z dostupných léků: známá je výroba silného opiátu „braun“ z alnagonu.

Zvláštním druhem toxikomanie byl a je sniffing – čichání těkavých látek, zejména toluenu.

Ke zlomu došlo po roce 1990 a svou „zaostalost“ ve spotřebě drog vůči světu jsme překonali v rekordním čase v první polovině devadesátých let 20. století.

1.6 Proč došlo k rozšíření obchodu s drogami?

K nebývalému rozkvětu obchodu s drogami přispěla i politická a hospodářská situace ve světě v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. Objevila se celá řada krizových jevů, jako byla studená válka, konzumní styl života, sociální rozpory, válka v Koreji a ve Vietnamu. Vzniká alternativní kultura šířící se především mezi studenty, která je nedílně spojená s drogovou filozofií – hnutí hippies (květinové děti). Drogy se stávají nástrojem

protestu proti společnosti, jsou módní záležitostí. Užívají je kulturní i politické celebrity a nijak se tím netají.

Drogovou scénu ovládl organizovaný zločin v průběhu padesátých let 20. století. Objevují se drogové gangy na Korsice a v Itálii, především ale v USA. Zde je počátek drogového boomu spojen se jménem Charlese „Lucky“ Luciana, který zakládá největší drogový syndikát.

Příběh ze života

Policejní autíčko plné pervitinu

Byla to taková celkem nudná služba. A už měla za chvíli skončit. Kolem projíždělo auto bez dálniční známky. Celníci ho tedy v rámci kontroly zastavili. Dva muži vietnamské národnosti tvrdili, že dálniční známku nemají. Vzhledem k nervóznímu chování osádky se pak celníci rozhodli zkontrolovat vnitřní prostor auta. Objevili černý igelitový sáček přelepený lepicí páskou. Pašeráci měli zřejmě smysl pro humor. Proč? Když celníci sáček rozbalili, v hračce – policejním autíčku, našli 405 gramů látky, která při orientační zkoušce reagovala jako pervitin. Takové množství drogy by mělo na černém trhu hodnotu okolo půl milionu korun.

Celníci vše zajistili a případ dál vyšetřují specialisté Celní protidrogové jednotky. Mužům nyní za trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s psychotropními látkami a s jedy hrozí pobyt ve vězení v délce dvou až deseti let.⁵

⁵ http://olomouc.idnes.cz/celnici-zadrzeli-405-gramu-pervitinu-byl-schovany-v-policejnim-auticku-1e1-/olomouc-zpravy.aspx?c=A140704_161413_olomouc-zpravy_stk#utm_source=rss&utm_medium=feed&utm_campaign=zpravodaj&utm_content=main.

KAPITOLA DRUHÁ

Současnost

2.1 Kdo má zájem na obchodu s drogami?

Obchod s drogami je nedílně spojen s jedním z nejnebezpečnějších jevů současného světa – s organizovaným zločinem. Důvod je jediný – velký a rychlý zisk pro lidi, kteří distribuci takového „zboží“ řídí, je téměř bez rizika.

„Peníze jsou až na prvním místě,“ to je ovšem hodnotová maxima platná odjakživa v kruzích za hranicí zákona. Ty zpravidla tvořily jen okrajovou část společnosti bez významnějšího vlivu na její hodnotové vzorce. Teprve morální arogance boje „Dobra“ proti „Zlu“ pro ně v USA počátkem dvacátých let 20. století otevřela prohibicí dostatečně velký trh, a vytvořila tak moderní mafie neboli propojení kapitálu, politické moci a organizovaného zločinu. Nemaje náhrady, používám zde zprofanovaný pojem mafie v tomto jeho vlastním významu.

Po zrušení prohibice si jednou osvědčená symbióza morální arogance s organizovaným zločinem nalezla nová pole zájmů a nové globální ilegální trhy zákazem marihuany v roce 1937 a zejména pak zákonem o kontrolovaných substancích (drogách) z roku 1970. S vyvoláváním xenofobií a uzavíráním hranic se od devadesátých let otevřel ještě větší trh převaděčství a v současnosti jsme svědky kampaně za převzetí obřího trhu **zákazem** tabákových výrobků. Tím se znásobil jak disponibilní kapitál mafií, tak i jejich prolínání s „bílou“ ekonomikou a politikou. Organizovaný zločin se tak stal jedním z nejmočnějších hospodářských odvětví. Jeho vliv na politiku lze sledovat třeba již jen na rozhodnosti, s jakou vlády USA bez rozdílu hájí exkluzivní ilegalitu jeho drogových trhů v globálním měřítku.⁶

2.2 Proč jsou zisky tak velké?

Musíme si vysvětlit některé zvláštnosti obchodování s drogami:

- jejich narůstající spotřeba poptávku neuspokojí, ale naopak poptávka stále roste,

⁶ JANÝR, P. Peníze jsou až na prvním místě. *Britské listy*. 26. 7. 2011.

- při zpřísnění opatření proti obchodníkům s drogami ze strany státních orgánů cena stoupá,
- pořizovací náklady jsou velmi nízké,
- zisk je podle některých pramenů až 1 000 % (to není překlep),
- výchozí suroviny pochází z chudých částí světa, prodej je realizován v bohatých zemích.

Zisky z prodeje drog se stávají významnou složkou příjmů stínových ekonomik v celé řadě států Asie – Laos, Barma, Thajsko, Afghánistán i Jižní Ameriky – Kolumbie, Peru a Bolívie. Příjmy jsou zdrojem financování politických separatistických hnutí nebo teroristických skupin v těchto zemích. Snahy o potlačení drog proto naráží na zájmy lokálních vládců, a to spolu se zájmy organizovaného zločinu přispívá k tomu, že jsou neúspěšné.

Rozvoj moderní techniky a zejména přenosu dat usnadnil zločineckým organizacím hledání odbytu pro nelegální obchody ve více státech a také legalizaci zisků z trestné činnosti.

Příznačné je to zejména u drogové kriminality, kde produkce drog je záležitostí zejména chudých zemí, zatímco konzumace se soustřeďuje zejména na bohaté západní země.⁷

2.3 Co je to organizovaný zločin?

Základním rysem organizovaného zločinu je pevná, hierarchicky členěná organizační struktura s vymezenými funkcemi jednotlivých částí, vysoký stupeň profesionalizace, dělba práce, propojení různých oblastí činnosti a přísně dodržované vnitřní normy chování. Nezbytným předpokladem úspěchu je získávání přesných informací z oficiálních i neoficiálních zdrojů přesahujících hranice jednotlivých států. K tomu přistupuje disponování značnými finančními prostředky, používání špičkové techniky a ochota a možnost použít zbraň. Charakteristické je mezinárodní propojení, akce bývají často řízeny ze zahraničí a vykonavatelé bývají ihned po ukončení akce dopraveni mimo území státu, kde k ní došlo. Tím nabývá organizovaná kriminalita vyšší škodlivosti pro společnost oproti situaci koncem 20. století. **Základní snahou organizovaného zločinu je dosažení zisku. Jednou z hlavních cest je distribuce a prodej drog.**

Páchané delikty nesouvisí jenom s realizací jednotlivých akcí, ale i s následnou snahou o udržení majetku, o zamezení trestního stíhání členů a vyřazení konkurence. Značné bohatství získané kriminální činností je

⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004.

dále používáno pro trestnou činnost za účelem zajištění nových zisků. Když je tato potřeba pokryta, nabývá postupnými finančními operacemi, „praním špinavých peněz“, formu legálního kapitálu. Hlavním cílem protidrogové politiky a činnosti státních orgánů je dostat pod kontrolu právě tyto zisky.

Významným znakem je pronikání organizované kriminality do oficiálních společenských struktur. Jedná se zejména o napomáhání dopadeným pachatelům ovlivňovat průběh trestního řízení, dále také o napomáhání k útěku z výkonu trestu odnětí svobody. V konečné fázi se jedná o dosažení vlivu v politice, ekonomice a sdělovacích prostředcích. Hovoří se o „vtažení“ pracovníků státních orgánů, včetně justice a policie, do trestné činnosti. Nejznámějšími organizacemi jsou: La Cosa Nostra v USA, Camorra v Itálii v okolí Neapole a v poslední době je považována za nejmocnější organizaci 'Ndrangheta z jihoitalské Kalábrie.⁸

2.4 Jaká je situace v České republice?

V České republice je plně rozvinutá drogová scéna. Jsme zemí tranzitní pro dodávky heroinu z Blízkého východu a z Dálného východu, kokainu z Latinské Ameriky, kanabinoidů převážně z Afriky, do států severní Evropy. Jsme zemí cílovou pro všechny druhy omamných a psychotropních látek. Jsme zapojeni do výroby a přepravy nelegálních drog (zejména marihuana a pervitin), do obchodu s prekurzory i do praní špinavých peněz, pocházejících z výnosu nelegálního obchodu s drogami. Činnost páchaná organizovanými skupinami je různorodá, ale nejčastěji je zaměřena do oblasti drog, kde je nejlukrativnější zdroj zisku. Nejvíce se zapojuje kosovsko-albánská mafie a různé ruskojazyčné skupiny, roste podíl příslušníků vietnamské komunity. V poslední době stoupá i podíl českých občanů na výrobě a distribuci drog.

V poslední době se o České republice začíná hovořit jako o „drogovém ráji“. Dá se říci, že jsme se v Evropě stali nástupnickým státem Holandska. Tuzemsko se podle německých novinářů stalo „Mekkou drogových uživatelů“. *„Česká republika leží jako drogová oáza regionu v sousedství poměrně přísných nebo zcela nekompromisních protidrogových zákonů,“* porovnává Der Spiegel situaci v Česku se sousedícími zeměmi. Důvodem je mimo jiné i stávající právní úprava, která je velmi benevolentní a používá nepřesné pojmy umožňující různý výklad. I to přispívá ke zvýšení výroby marihuany a pervitinu na našem území. Stali jsme se vývozci těchto „produktů“ do

⁸ FORGIONE, F. *'Ndrangheta nejmocnější mafie světa*. Praha: Paseka, 2010.

okolních zemí. V České republice se podle odhadů ve varnách vyrobí ročně odhadem 6 tun pervitinu. Jeho konzumenty jsou hlavně Češi, šíří se ale i do jiných míst v Evropě. Hlavně na Slovensko a do Bavorska a Saska, které leží u českých hranic. Uživatelé se objevili už i v Řecku a Turecku či Norsku.⁹

Charakteristickým rysem drogové kriminality je vysoká latence. Negativním jevem je také to, že pod vlivem drog jsou páčány trestné činy majetkové nebo násilného charakteru v rámci tzv. opatřovací kriminality.

Trestná činnost na našem území je činností jak specializovaných nadnárodních zločineckých organizací (ve spojení s mezinárodním nelegálním obchodem s drogami), tak občanů České republiky nebo cizinců s dlouhodobým pobytem na území našeho státu (spojeno s výrobou a distribucí drog). Od roku 2007 se zvýšil počet problémových uživatelů drog minimálně o deset tisíc. Nárůst registrovaných trestných činů připisuje policie zejména nárůstu průmyslového pěstování konopí od roku 2007 a velkoobjemové výroby pervitinu od roku 2009.¹⁰

Patří sem i trestná činnost závislých osob s cílem opatřit si drogu nebo získat finanční prostředky na dávku (tj. opatřovací kriminalita), a to včetně drobných dealerů drog. Podle posledních údajů policie vzrostl počet trestných činů spojených s drogovou kriminalitou v uplynulých 5 letech o dvě třetiny. *„Náklady na léčení závislých lidí se podobají nákladům na léčení onkologicky nemocných pacientů: jsou vysoké. S rostoucí mírou chemické závislosti v populaci je spjata rostoucí míra kriminality. Jedinec závislý na tvrdých drogách potřebuje na jejich nákup 20–50 000 Kč měsíčně. Legálně je nedokáže získat.“*¹¹

Příklad

Jen pro orientaci: při pouličním prodeji stojí marihuana 50–350 Kč/g, hašiš 100–400 Kč/g, extáze 100–500 Kč/tbl, amfetamin 500–1 500 Kč/g, heroin 600–2 000 Kč/g, metamfetamin 800–4 000 Kč/g, kokain 800–3 000 Kč/g.¹² V poslední době dochází ke snižování cen vzhledem k velké nabídce drog.

⁹ Výroční zpráva EMCDDA o drogách 2014.

¹⁰ ALIAPULOS, J. a K. BRÁNIKOVÁ. Špatné zákony a drogová tolerance zvyšují kriminalitu. [online]. 7. 5. 2014 [cit. 2014-07-08]. Dostupné z: <http://www.zet.cz/tema/patn-zkony-a-drogov-tolerance-zvyuj-kriminalitu-k-f-protidrogov-centrly-2273>.

¹¹ KOUKOLÍK, F. *Mocenská posedlost*. Praha: Karolinum, 2010, s. 144.

¹² Výroční zpráva NPC.

Bylo zjištěno, že se také zvětšují rozdíly v kvalitě jednotlivých druhů drog podle úrovně distribuční sítě a prohlubují se konspirativní opatření výrobců a dealerů. Výrobní se stěhují do odlehlých míst a opuštěných objektů. Tento vývoj má vliv i na růst drogové kriminality. Uživatelé drog mají vyšší potřebu finančních prostředků na jejich opatrování a počet trestných činů majetkového a násilného charakteru stoupá. Do výroby a distribuce drog jsou zapojeni kriminální jedinci, kteří drogovou scénu dále kriminalizují. Rizikovou skupinou z hlediska zneužívání drog jsou podnikatelé a vrcholoví manažeři, kteří se snaží napomoci si tak k vyššímu výkonu. Zvyšuje se také zneužívání anabolik, jejich cena v poslední době klesá, a jsou tak dostupnější. Používají se i anabolika původně určená pro veterinární účely. Trestná činnost je zaměřena do oblasti fitness a kulturistiky. Důležitý je také poznatek, že v současné době mnoho uživatelů užívá více než jednu drogu. Průvodním problémem jsou problémy s alkoholem.

Česká republika patří v Evropě mezi země s nejvyšší prevalencí (podílem počtu jedinců trpících danou nemocí a počtu všech jedinců ve sledované populaci) užívání většiny sledovaných drog s výjimkou těkavých látek. U konopných drog dosahuje ČR zdaleka nejvyšších prevalencí v Evropě, zkušenost s konopnými látkami má 45 % českých šestnáctiletých. Vyplývá to z mezinárodní zprávy školní studie ESPAD. Česko patří také mezi země, které vykazují u většiny sledovaných látek nejvyšší podíl studentů, kteří s nimi mají zkušenost. Mladí Češi jsou pak ve statistikách dokonce premianty – marihuanu jich kouří 18,5 %, nejvíc v EU. Blíží se jim jen mladí lidé v Dánsku, Francii a Španělsku, naproti tomu v Polsku po konopí sahá jen 12 % mladých, na Slovensku 7 % a v Rumunsku necelé 1 %. Podle poslední výroční zprávy EMCDDA Češi vedou také evropské statistiky v užívání pervitinu.

Podle posledních statistik si více než čtvrtina populace někdy „zahulila“. Konzumaci marihuany nebo hašiše přiznalo celkem 28 % respondentů. Osobní přímou zkušenost jich mělo 54 % ve věku 15–19 let, 55 % ve věku 20–29 let, ve věkové kategorii od 30 do 44 let to bylo 35 %, mezi lidmi od 45 do 59 let mělo přímou zkušenost s marihuanou či hašišem 15 % a mezi lidmi staršími 60 let jen 5 %. Celkem 26 % respondentů považuje užívání měkkých drog za přijatelné. Vyplývá to z výzkumu veřejného mínění CVVM, zveřejněného v červenci 2010 bez jakéhokoli zájmu mainstreamových médií. Základní drogy jsou dostupné i v menších městech a jejich dostupnost se zvyšuje. Drogová kriminalita nejčastěji souvisela s pervitinem (50–70 %), následovaly konopné látky (20–30 %).

A aktuální informace nakonec: Statistici počítají do výkonu tuzemské ekonomiky i nelegální aktivity. Podle jejich odhadů se v roce 2011 za drogy

v ČR utratilo 12,4 miliardy Kč. Na dotaz Novinek to uvedl Český statistický úřad (ČSÚ) v červnu 2014.¹³

2.5 Proč patří mladiství uživatelé drog mezi rizikové skupiny?

Adolescence je obtížné období, drogy jsou snadným únikem. Problémy chování typické pro dospívání bývá obtížné odlišit od důsledků zneužívání návykových látek. V tomto věku lze ty, kdo začínají s drogami – mluvíme zde o stadiu „experimentování“ – do značné míry ovlivnit, což je pozitivní.

Rizikové faktory pro vznik závislosti je třeba hledat ve vzájemném vztahu droga – člověk – prostředí. Byl zpracován bio-psycho-sociální model závislosti, podle něhož **hlavními rizikovými faktory jsou:**

- droga,
- osobnost,
- prostředí – rodinné, společenské, vrstevnické,
- podnět (spouštěč).

Člověk má neustále snahu preferovat ve svém životě jednoduché a rychlé způsoby uspokojování svých potřeb. To platí zejména v období dospívání. Dříve se vycházelo z předpokladu, že ve vztahu k drogám jsou někteří lidé handicapováni tím, že se jim z různých příčin nedaří zvládat problémy svého života a řeší je pomocí drog. V současné době je ale stále více zjevné, že drogy zneužívají zcela normální mladí lidé, většinou studenti středních škol, bez potíží ve škole i doma. O drogách jsou podle svého názoru dobře informováni. Hledají způsob vybočení z normálního života, chtějí si ho něčím ozvláštnit. **Čím nižší je věk zneuživatelů, tím vyšší je riziko vzniku závislosti.** Důsledkem experimentování je nedostatek vytrvalosti, který už ve školním věku vede k záškoláctví a neplnění školních povinností. Vývoj osobnosti je narušen a zhoršují se životní perspektivy jedince.

Další příčinou návykového chování je asociální porucha osobnosti, která se projevuje záškoláctvím, úteků z domova, drobnou kriminální činností a pokračuje dále nízkou profesionální adaptabilitou, absencemi a konflikty v zaměstnání, a to vždy v návaznosti na komunitu zneuživatelů drog. Podle způsobu zneužívání drog můžeme rozeznat tyto kategorie:

- **Experimentátor** je člověk, který překročil hranici užívání drog, ale zachovává si aktivity, které vykonával dříve. Kontakt s drogou bývá

¹³ www.novinky.cz.